

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)

Postboks 5091 Majorstua

0301 OSLO

Deres referanse:

201840133-48Dato: **19.04.2024**Saksnr.: **2024/39917**Dok.nr.: **2**

Saksbehandler:

Steinar Eldøy

**Hå kommune - Kvasseheimsåna - vannuttak til jordvanning - høring
av søknader**

Vi viser til søknader om uttak av vann til jordvanning fra Kvasseheimsåna i Hå kommune, sendt på høring av NVE 13.02.2024.

Uttak av vann til jordvanning har blitt en økende utfordring i flere vassdrag i Rogaland. I tørre perioder i sommerhalvåret har vi registrert at samlet vannuttak for jordvanning i noen vassdrag har vært så stor, at det har vært svært liten gjenværende vannføring ut til sjøen. Samtidig erkjennes at jordvanning kan være nødvendig for å sikre nødvendig tilvekst og avlinger i jordbruket. Fylkesdirektøren vurderer det som positivt at NVE har tatt tak i dette, og at det legges opp til å vurdere vannuttaket i Kvasseheimsåna samlet, herunder vurdere krav om minstevannføring. Vi viser i den sammenheng også til den regionale vannforvaltningsplanen, der uttak av vann til jordvanning generelt er framhevet som en utfordring det er nødvendig å følge opp. Dette er nærmere omtalt i tiltaksprogrammet for gjeldende regionale vannforvaltningsplan for Rogaland vannregion (siste delkapittel i 6.1, side 48), godkjent av Klima- og miljødepartementet.

Det er i alt snakk om tre søknader om vannuttak til jordvanning i Kvasseheimsåna, to på nedsida av fv. 44 (ett på gnr. 103 bnr. 4 et par hundre meter nedstrøms fylkesvegen, og ett på gnr. 103 bnr. 3 like nedenfor fylkesvegen) samt ett på oppsida av fv. 44 (på gnr. 105 bnr. 31 om lag 400 meter oppstrøms fylkesvegen). Det er totalt snakk om en uttakskapasitet på 67 l/s, fordelt med 11 l/s på gnr. 103 bnr. 3, 30 l/s på gnr. 103 bnr. 4 og 27 l/s på gnr. 105 bnr. 31. De ulike eiendommene omtales videre i dokumentet som henholdsvis 103/3, 103,4 og 105/31.

NVE har oppgitt at alminnelig lavvannsføring i vassdraget er ca. 15 l/s, og 5-persentilene for henholdsvis sommer og vinter er ca. 9 l/s og 26 l/s. Hvert av de tre anleggene vil dermed alene ha kapasitet til å ta ut mer vann enn den laveste 5-persentilen for sommeren, og samlet kapasitet for anleggene ligger også langt over den alminnelige lavvannsføringen. At behovet for vannuttak er størst i perioder med lite

nedbør, innebærer at Kvassheimsåna potensielt kan tørlegges fullstendig i tørre perioder.

Kvassheimsåna er lakseførende, og den lakseførende delen av vassdraget er i vannnett registrert som egen vannforekomst (vannforekomstID 028-89-R). Den har per i dag moderat økologisk tilstand. Vassdraget er viktig både for laks, sjørørret, elvemusling og annet biologisk mangfold. Det har over de siste årene skjedd en forverring i tilstanden i vassdraget. Fysiske endringer grunnet jordbrukstiltak er største negative påvirkningsfaktor, og i tillegg er vassdraget påvirket av diffus avrenning fra jordbruk og spredt bebyggelse, samt fysiske endringer grunnet flomverk og forbygninger med til dels nær loddrett steinsetting langs deler av breddene. Vassdraget er også negativt påvirket som følge av endringer i kantvegetasjon. Kvassheimsåna har mål om god økologisk tilstand, men har utsatt frist av tekniske årsaker (vannforskriftens § 9) til neste planperiode for regional vannforvaltningsplan (2027-2033). Det at Kvassheimsåna har moderat økologisk tilstand og at tilstanden har blitt forverret, innebærer at vannuttakene må vurderes i forhold til vannforskriftens § 12.

I søknadene er det oppgitt at uttaket av vann til jordvanning på 103/4 har pågått siden 1970-tallet. På 103/3 sies det at uttaket startet tidligere enn 2001. I søknaden for 105/31 datert 26.03.2019 sies det at grunneier og hans far har tatt ut vann fra Kvassheimsåna i rundt 40 år, uten at dette er nærmere konkretisert. Ingen av søknadene inneholder nærmere dokumentasjon på når vannuttak startet. Vi vil til dette kommentere at flybilder fra 2007 ikke viser noen kum eller andre installasjoner for vannuttak på 103/3, mens de er godt synlige på flybilder fra 2013 og senere. Nåværende eier av 105/31 overtok i flg. grunnboken dette bruket i 2015 (tinglyst 22.06.2015) etter at det var skilt ut fra gnr. 105 bnr. 1 tidligere samme år. Om nåværende grunneier og hans far har tatt ut vann til jordvanning fra Kvassheimsåna, kan det i tilfelle ikke ha skjedd som grunneier(e) ned til vassdraget. Det ble installert et nytt pumpeanlegg og gjort fysiske tiltak i Kvassheimsåna ved utplassering av et stort betongrør vertikalt på bunnen etter at søknad var levert, men uten at NVE hadde gitt tillatelse. Et skap for tilkobling av el-kraft er satt opp, og en container med pumpeanlegg har vært utplassert og i drift om sommeren. En tilsvarende løsning ser ut til å ha blitt etablert på 103/3 etter dette, mens det på 103/4 står et koblingsskap for elektrisk strøm for tilkobling av en mobil pumpe.

Det er ellers vanskelig å vurdere behovet for uttak av vann på de ulike brukene, dels fordi det er uklart hvilke arealer vanningen foregår på eller er tiltenkt å foregå på. Det er uklart hvor tørkesvak de aktuelle arealene er, og det er heller ikke klart hva slags produksjon det er snakk om på de ulike arealene.

Temakart-Rogaland (<https://www.temakart-rogaland.no/>) inneholder under landbruk oversikter over markfuktighet, vannlagringsevne og andre relevante parametere om jordkvaliteter som kan være aktuelle å se nærmere på dersom det er nødvendig å prioritere mellom de ulike uttakene. Vi går ikke nærmere inn på dette her, men tar med to figurer som eksempel. Den første figuren viser markfuktighet der de mørkere blå arealene har større markfuktighet enn de lysere blå arealene og arealene uten blåfarge har liten markfuktighet. Den andre figuren viser vannlagringsevne i jorda, der de mørkeste grønne arealene har størst vannlagringsevne.

3

Søknaden for 103/4 oppgir at det er snakk om grasproduksjon, og søknaden for 103/3 oppgir at det er grasproduksjon og noe grønnsaksproduksjon på bruket. I søknaden for 105/31 er det ikke spesifisert hva slags produksjon det er snakk om på dette bruket, men det er henvist til at produksjonen på hovedbruket, gnr. 101 bnr. 1, er grønnskaksproduksjon med hovedvekt på gulrot og løk. I søknaden for 105/31 er det oppgitt at det for å kunne dekke arealet som brukes, må legges ned ca. 1750 meter rør, det er også sagt at det er gravd ned 7250 meter rør knyttet til uttak av vann til jordvanning fra Bjårvatnet. Det framgår ikke hvor disse rørene er gravd ned eller hvor de vil bli gravd ned. Vel halvdelen av arealet på 105/31 på Friestad ligger på motsatt side av fv. 44 i forhold til der uttaket i Kvasseheimsåna er plassert, og vi minner om at dersom fv. 44 skal krysses, krever dette tillatelse fra fylkeskommunen.

Basert på den informasjonen som er framlagt i søknadene, er det etter vår vurdering vanskelig å vurdere behovet for vannuttak for de enkelte søkerne, og vi har ikke grunnlag for å ha noen oppfatning av hvordan samlet vannuttak skal fordeles eller prioriteres mellom de ulike søkerne. Som påpekt over er den samlede kapasiteten det er søkt om vesentlig større enn tilgjengelig vannmengde om sommeren. Vi anbefaler at NVE innhenter nærmere informasjon om hvilke arealer det er behov for å vanne og mer konkrete opplysninger om hvor stort behovet forventes å være, som grunnlag for å kunne vurdere eventuell fordeling mellom søkerne dersom det ikke inngås en samarbeidsavtale mellom grunneierne om uttaket.

Vi har erfart at det de siste årene har vært særdeles liten vannføring i vassdraget i perioder med lite nedbør om sommeren, og at det samtidig har blitt tatt ut vann til jordvanning. Et par bilder tas med som illustrerer dette:

Figur 3 – bilde fra 09.06.2021

Figur 4 – bilde fra 03.06.2023 like nedenfor brua over elva på vegen ned mot Kvasseheim fyr.

Etter vår vurdering er det et klart behov for å sette krav om maksimalt samlet vannuttak, og at det stilles krav om minstevannføring. Vannressurslovens § 10 forutsetter i utgangspunktet at det ved uttak og bortledning av vann som endrer vannføringen i elver og bekker med årssikker vannføring, skal minst den alminnelige lavvannføring være tilbake. For Kvasseheimsåna er alminnelig lavvannføring som nevnt ovenfor ca. 15 l/s. Vi anbefaler at vilkår om minstevannføring ikke må settes lavere enn dette. Ut fra et føre-var hensyn bør det vurderes om kravet til minstevannføring bør settes høyere. I og med at vannuttak til jordvanning sammenfaller med nedbørsfattige perioder om sommeren, vil risikoen for at det blir for lite vann i vassdraget etter vår vurdering være for stor dersom alminnelig lavvannføring settes som nedre grense for når det kan tas ut vann. Den risikoen blir enda større dersom kravet til minstevannføring eventuelt settes lavere, eksempelvis lik 5-persentilen på 9 l/s om sommeren. Avslutningsvis vil vi anbefale at det uavhengig av hvor lang tid det vil ta før saken ferdigbehandles, bør komme på plass utstyr som kan sikre muligheten for å kunne kontrollere at det generelle kravet om minstevannføring i vannressurslovens § 10 overholdes.

Hilsen
Hege Kilhamn
Fagleder

Steinar Eldøy
spesialrådgiver

Kopi til:
Statsforvalteren i Rogaland

Dette dokumentet er godkjent elektronisk. Oppgi vårt saksnr. når du svarer på brevet.